

**ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ
ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ 1ον ΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΝ 5ον ΑΙΩΝΑ**

ΥΠΟ
ΜΗΝΑ ΤΣΙΚΡΙΤΣΗ
Καθηγητή Πληροφορικής
Μεταπτυχιακού Θεολογίας Α.Θ.Π.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ μελέτη αὐτὴ ἔχει ὡς σκοπὸ νὰ παρουσιάσει τὸ σύνολο τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑμνογράφων καὶ ποιητῶν κατὰ ἓνα συστηματικὸ τρόπο ὀργάνωσης μὲ πίνακες καὶ γράφους. Ἀπαραίτητο εἶναι νὰ προηγηθεῖ μιὰ μεθοδικὴ παρουσίαση τῶν διαφορῶν ἐννοιῶν ποὺ συνθέτουν τὰ στοιχεῖα τῶν ὕμνων, ὡς πρὸς τὴ μορφή τους τὸ περιεχόμενο καὶ τὴ μετρικὴ τους.

Στὴν παρούσα μελέτη χρησιμοποιοῦμε ἀποκλειστικὰ ὄρους καὶ μεγέθη ποὺ χρησιμεύουν στὴ θεμελίωση τοῦ σκοποῦ μας, ποὺ εἶναι ἡ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ προσέγγιση, μὲ τὰ μέσα τῆς τεχνολογίας τῶν Η/Υ, τῆς ἐποπτικῆς καὶ δομικῆς καταγραφῆς τῶν βασικῶν περιοχῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποίησης καὶ ὑμνογραφίας.

Στὴν ὀργάνωση τῆς μελέτης χρησιμοποιήθηκε Η/Υ IBM 486 μὲ τὸ κατάλληλο πρόγραμμα (Software), μιᾶς βάσης δεδομένων [23] καὶ στατιστικῆς ἐπεξεργασίας τῶν στοιχείων [24].

Ἡ συγκέντρωση τῶν στοιχείων ἔγινε σύμφωνα μὲ γνωστὲς καὶ προσιτὲς πηγὲς ποὺ παρουσιάζονται στὴ βιβλιογραφία. Παρακαλοῦμε τὸν εὐγενικὸ μελετητὴ, στὴν περίπτωση ποὺ ἀπὸ προσωπικὲς του ἀναζητήσεις ἔχει ἐντοπίσει καὶ ἄλλους ὑμνογράφους ἢ ποιητὲς, νὰ μᾶς συγχωρήσει αὐτὴ τὴν παράλειψη, ἢ ὁποῖα πιστεύομε δὲν ἀλλοιώνει τὰ συμπεράσματα καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ πονήματος.

Τέλος εὐχαριστῶ τὸν ἐπιβλέποντα καθηγητὴ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ κ. Βασ. Ψευτογκᾶ γιὰ τὶς χρήσιμες συστάσεις καὶ κατευθύνσεις του, ὅπως καὶ τοὺς καθηγητὲς Πανεπιστημίου κ.κ. Βασ. Γιούλτση καὶ Θεοχ. Δετοράκη.

1. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ

1.1 Εισαγωγή στη Χριστιανική Ύμνολογία.

Ύμνος είναι ένα ποίημα αδόμενο για τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ ἢ τῶν Ἁγίων. Ἡ Ὑμνογραφία ἐμφανίστηκε κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς χρόνους, ὅπως οἱ 5 ὕμνοι τοῦ Καλλιμάχου πρὸς τιμὴ τῶν Θεῶν καὶ οἱ 96 ὕμνοι τῶν Ὀρφικῶν τὴν ἐποχὴ τοῦ Πεισιστράτου. Στὸ Βυζάντιο Ὑμνογράφοι εἶναι οἱ ποιητὲς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων. Ἡ πορεία τῶν ὕμνων στὴν Ἐκκλησία ξεκινᾷ ἀπὸ τοὺς πρώτους Χριστιανούς, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς προσευχῆς των, μὲ ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ καὶ ἀποσπάσματα ποὺ περιέχονται στὴν Ἁγία Γραφή. Τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ποιητικὰ βιβλία, περιέχουν καὶ πλῆθος ἐμμέτρων περικοπῶν (προσευχῶν). Στὸ περιεχόμενο αὐτῶν τῶν προσευχῶν παρατηρεῖται ἡ μεγάλη συχνότητα χρησιμοποίησης τοῦ πρώτου ἐνικοῦ ἢ πληθυντικοῦ προσώπου, ὅταν προσεύχεται σὲ ομάδα. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ συμπεράνομε ὅτι ἡ χρῆση τῶν ἐμμέτρων περικοπῶν σὲς πρώτες Χριστιανικὲς κοινωνίες θὰ εἶχε τὸ χρῶμα τῆς ὁμαδικῆς προσευχῆς, μὲ ὕμνους πρώτου ἐνικοῦ ἢ πληθυντικοῦ προσώπου. Ἡ προσωπικὴ προσευχὴ παράλληλα χρησιμοποιοῦσε ἀντωνυμίες, ὅπως «ἐγὼ» καὶ «σύ», ὥστε ἡ πρώτη νὰ δηλώνει τὸν προσευχόμενο καὶ ἡ δευτέρη τὸ Θεό. Οἱ συνθέσεις τῶν ὕμνων τοῦ Δαυὶδ σὲ μέτρο τρίμετρο ἢ τετράμετρο, τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνες, θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιήθησαν στὴν προσωπικὴ προσευχὴ τῶν Χριστιανῶν. Παράδειγμα αὐτῶν τῶν ὕμνων ἔχομε στὸν Ν' ψαλμὸ «*ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γιννώσκω...*» καὶ στὸν ψαλμὸ ΚΑ' «*καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς ἁμαρτίας μου...*». Στὴν ἀρχαία ὕμνωδία θὰ πρέπει νὰ ὑπῆρχαν καὶ οἱ Μακαρισμοὶ ποὺ βρίσκονται στὸ *Εὐαγγέλιο τοῦ Ματθαίου* ε', 3-12α' [1].

Ἀπὸ τὸν 3ο αἰῶνα ἄρχισαν νὰ δημιουργοῦνται ὕμνοι, ὅπως ὁ ἐωθινὸς «*Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ...*», ὁ ἐπιλύχνιος «*Φῶς ἰλαρόν...*» καὶ ὁ ἑσπερινὸς «*Αἰνεῖτε, παῖδες Κύριον...*». Μετὰ τὸν 3ο αἰῶνα, δημιουργοῦνται ἀντιαιρετικοὶ ὕμνοι, ἀπὸ πατέρες μὲ σκοπὸ νὰ ἀνταπεξέλθουν τὸ πρόβλημα τῶν αἰρετικῶν ὕμνων ποὺ ἔψαλλαν γιὰ προσηλυτισμὸ οἱ αἰρετικοί. Ἀπὸ τίς ἀρχαιότερες ἐκφράσεις τῆς Χριστιανικῆς λατρείας εἶναι οἱ λόγοι «*Κύριε ἐλέησον*» ποὺ ὑπάρχουν καὶ στὴν Π. Διαθήκη (*Ψαλμ. ΣΤ' 3, Ψαλμ. Μ' 5,11*). Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4ου αἰῶνα ἡ μαρτυρία τοῦ βιβλίου «*Ὁδοιπορικὸ*» τῆς Αἰθερίας μᾶς γνωρίζει ὅτι στὰ Ἱεροσόλυμα, κατὰ τὸν ἑσπερινό, ὁ ἐπίσκοπος ἐκφωνεῖ δεήσεις καὶ σὲ κάθε μία χορὸς παιδιῶν λέγει «*Κύριε ἐλέησον*». Τὰ

Ίδια στοιχεία μαρτυρούν και οι «'Αποστολικαὶ διαταγαὶ» (Ἐφεσ. ε' 19, Κολ. γ' 16). Βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ὕμνοι ἐψάλλοντο μὲ συνδυασμὸ βιβλικῶν στίχων καὶ ψαλμῶν, ὁ τρόπος αὐτῆς τῆς ὕμνολογίας (ψαλμωδίας) διατηρήθηκε μέχρι καὶ τὸν 5ο αἰῶνα [22].

Ἀρχὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνολογίας θεωρεῖται ὁ 6ος αἰῶνας. Ὁ καθηγητὴς Ν. Τωμαδάκης στὸ ἔργο του *Σύλλαβος*, σ. 12, στ. 4, γράφει: «Πρέπει νὰ ἀναμείνωμεν ὅτι ταχέως θ' ἀνακαλυφθῆ καὶ ἡ ὕμνογραφία ὡς μία ποίησις νέα καὶ σύγχρονος, ἀκριβῶς διότι ἀπτεται τοῦ αἰωνίου ἀνθρώπου καὶ τῶν παθῶν του». Τὸ ἔπος τοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου μετὰ τὸν 5ο αἰῶνα, γράφεται σὲ συναξάρια καὶ τὸ δρᾶμα τοῦ στα μαρτυρολογία [2].

Ἡ Ὑμνολογία ἀπὸ τὸν 6ο καὶ μετὰ αἰῶνα ἐξελισσεται μὲ θεμελιωτὴ τὸν Ρωμανὸ τὸ Μελωδὸ καὶ ἀπὸ τὸν 8ο αἰῶνα δημιουργοῦνται κανόνες ἀπὸ τοὺς Ἄνδρέα Κρήτης, Κοσμᾶ τὸν Μαΐουμᾶ καὶ Ἰωάννη τὸν Δαμασκηνό.

Στὰ χρόνια τοῦ Βυζαντίου ἡ Χριστιανικὴ Ὑμνολογία διαχωρίζεται σὲ τρεῖς μεγάλες κλάσεις ποὺ φαίνονται στὸ γράφο (Γρφ. 1) ποὺ ἀκολουθεῖ.

Ἐπίσης, ἀσχολούμενοι μὲ τὴ θρησκευτικὴ ποίηση καὶ ὕμνογραφία θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθοῦμε καὶ στοὺς ὕμνους ποὺ ἀνακαλύφθηκαν στὸ Qumran ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη [12]. Ἡ ἀνακάλυψη αὐτὴ μᾶς παρέχει νέα στοιχεία ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἔρευνα τοῦ ἐμμέτρου λόγου, τὴν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ, σὲ μιὰ ομάδα Ἑσσαίων. Οἱ ὕμνοι αὐτοὶ μαρτυροῦν μιὰ ποιητικὴ διάθεση τοῦ συνθέτη μὲ πλούσια λογοτεχνικὰ σχήματα, γίνεται δὲ χρῆση προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν σὲ α' καὶ β' πρόσωπο, ὅπως στὸν «Ὑμνο τῆς *Εὐχαριστίας*», στοὺς

«Λειτουργικούς Ύμνους», στο «Έγχειρίδιο Πειθαρχίας» και στο βιβλίο του «Πολέμου τῶν υἰῶν τοῦ Φωτὸς μετὰ τοὺς υἰοὺς τοῦ σκοτῶς». Χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ὕμνων ἀπὸ τὴν Πειθαρχία εἶναι: «Θὰ ψάλω μετὰ γνώσης, καὶ πᾶσα ἡ μουσικὴ μου πρὸς δόξαν Θεοῦ... Θὰ ἀνοιξῶ τὸ στόμα μου, καὶ τὰς ἀγαθοεργίας τοῦ Θεοῦ, θὰ διηγεῖται ἡ γλῶσσά μου διαρκῶς...».

Ἡ ποιητικὴ διάθεση εἶναι ἐμφανῆς καὶ στὰ ἀπόκρυφα βιβλία, ὡπως στοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Σολομώντα καὶ ἀλλοῦ.

1.2 Θρησκευτικὴ Ποίηση.

Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ θὰ προσπαθήσουμε νὰ παρουσιασθοῦν σ' ἓνα συνοπτικὸ πῖνακα ὅλοι οἱ ὕμνογράφοι καὶ θρησκευτικοὶ ποιητὲς ἀπὸ τὸ 1ο ἕως καὶ τὸν 5ο αἰῶνα. Ὁ πῖνακας ποὺ ἀκολουθεῖ περιέχει τὸ σύνολο τῶν ὕμνογράφων καὶ ποιητῶν αὐτῶν ποὺ ἔχει ἢ δὲν ἔχει διασωθεῖ τὸ ἔργο τους, τὸ ὁποῖον ὅμως ἀναφέρεται στὰ ἔργα ἄλλων πατέρων. Ὁ πῖνακας αὐτὸς περιέχει ὕμνογράφους ἀνεξάρτητα ἂν ἔχουν καταλογογραφηθεῖ καὶ σὲ ἄλλες συλλογές. Χαρακτηριστικὰ γνωρίζομε στὸν ἀναγνώστη ὅτι ἀπὸ τοὺς 169 ὕμνογράφους, ποὺ ἐντοπίσαμε σὲ διάφορες συλλογές, 83 περιέχονται στὴν Πατρολογία τοῦ *Migne* καὶ 42 στὸ Ἱησαυρὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας (TLG) [3]. Ὁ εὐγενὴς ἀναγνώστης ἂς μᾶς συγχωρήσει τὴν περιληπτικὴ εἰκόνα τῶν πινάκων καὶ εἰδικὰ τῆς Θεματογραφίας. Ὁλοκληρώνοντας τὴ μικρὴ εἰσαγωγὴ μας σημειώνομε ὅτι ἡ πρώτη στήλη περιέχει τοὺς κωδικοὺς μετὰ ἓνα γράμμα T ἢ M. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ κωδικὸς τοῦ συγγραφέα ὑπάρχει στὶς ἀντίστοιχες συλλογές TLG καὶ τοῦ *Migne* καὶ μετὰ τὸ γράμμα F στὴν συλλογὴ τῆς *Follieri E.* [20].

Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ παρουσιάζεται μία πλήρης ἐπιστημολογικὴ Στατιστικὴ ἀνάλυση τῆς ἐξέλιξης τῆς ὕμνογραφίας στοὺς 15 βασικοὺς αἰῶνες παρουσίας της. Παρακάτω βλέπομε ἓνα πῖνακα ποὺ δείχνει τὴν κατανομὴ τῶν ὕμνογράφων ἀπὸ τὸ 1ο ἕως καὶ τὸν 15ο αἰῶνα.

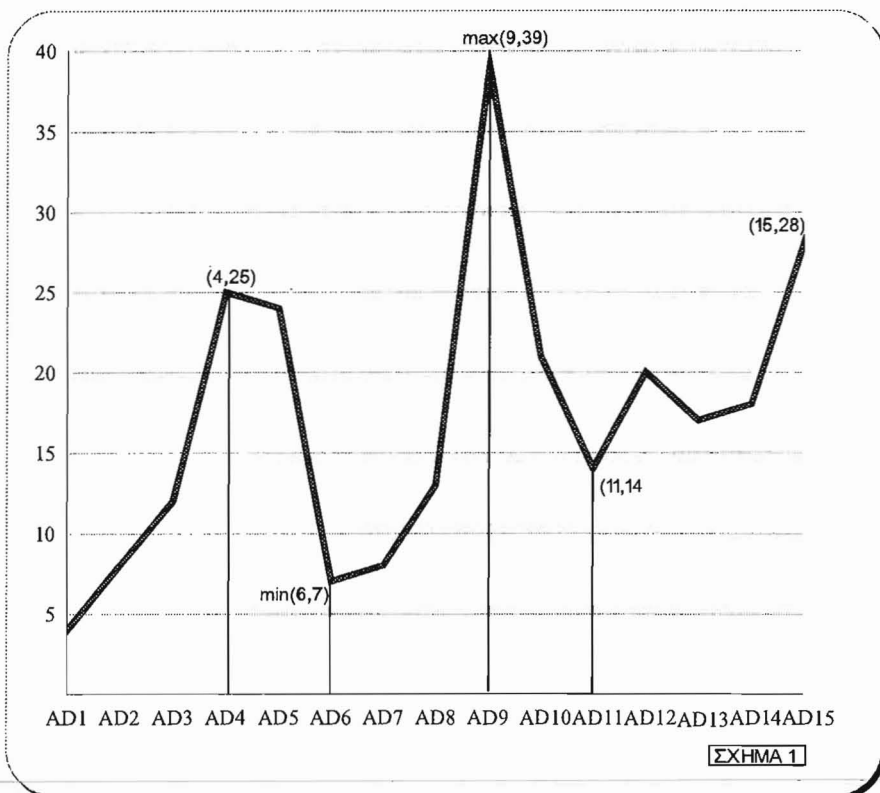
ΠΙΝΑΚΑΣ ΥΜΝΟΓΡΑΦΩΝ & ΠΟΙΗΤΩΝ ΑΠΟ 1^ο-15^ο ΑΙΩΝΑ

AD.1	AD.2	AD.3	AD.4	AD.5	AD.6	AD.7	AD.8	AD.9	AD.10	AD.11	AD.12	AD.13	AD.14	AD.15
4	8	12	25	24	7	8	13	39	21	14	20	17	18	28

Ὁ πῖνακας αὐτὸς μπορεῖ νὰ παρασταθεῖ πιὸ ἐποπτικά, μέσα ἀπὸ ἓνα ραβδόγραμμα. Μετὰ τὸν τρόπο αὐτὸν παρουσιάζεται ἡ κατανομὴ τῶν διασωσμένων ὕμνογράφων καὶ ποιητῶν γιὰ δεκαπέντε αἰῶνες Χριστιανισμοῦ (Σχμ. 1). Στὴν κατανομὴ τῶν ὕμνογράφων καὶ ποιητῶν (Σχμ. 1) βλέπομε τὴ διαχρονικὴ ἐξέλιξη τῆς ὕμνογραφίας, μετὰ ἐλάχι-

στα τὸν 1ο, 6ο, καὶ 11ο αἰῶνα καὶ μέγιστα τὸν 4ο, 9ο καὶ 15ο αἰῶνα. Ὁ σκοπὸς αὐτῆς τῆς στατιστικῆς παράστασης εἶναι καθαρὰ περιγραφικὸς καὶ ἐρμηνεύει γνωστὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα τῶν φάσεων ἐξέλιξης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποίησης καὶ ὑμνογραφίας. Τὰ παρακάτω διαγράμματα ἐπιβεβαιώνουν ὅτι ἀπὸ τὸν 6ο καὶ μετὰ αἰῶνα ἐξελίσσεται ἡ ὑμνογραφία μὲ ἀποκορύφωμα τὴν ὑπαρξὴ πολλῶν ὑμνογράφων συγγραφέων τὸν 9ο αἰῶνα.

1.2.1 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΥΜΝΟΓΡΑΦΩΝ - ΠΟΙΗΤΩΝ ΑΝΑ ΑΙΩΝΑ ΑΠΟ ΤΟΝ 1ο ΕΩΣ ΚΑΙ 15ο

1.2.2. ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ		ΑΙΩΝΕΣ																	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15			
ΠΡΟΜΩΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ	ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ	Συναξαριακά ή Εορταστικά															Μέρος από αυτά σε έμμετρα Βυζαντινά Μηνολόγια ή Καλενδάρια από 11-16AD μεμνή μετ Αγίων σε στίχους		
		Αναφέρονται σε Θεομητορικές και Δεσποτικές εορτές																	
		Επιτύμβια																Αναφέρονται στην μνήμη Αγίων χαραγμένα σε πλάκες, στήλες...	
		Γεγονότων																Σε ιερά πρόσωπα & γεγονότα.	
		Τίτλων Αξιωμάτων																Σε Εκκλησιαστικά πρόσωπα με Τίτλους & Αξιώματα.	
		Εργων Τέχνης																Σε εικόνες, τοιχογραφίες, Ναούς.	
		Ακροστιχίδες																Μονόστιχες ή δίστιχες με αρχαία προσωδιακά μέτρα.	
		Χειρογράφων																Ευχές και επικλήσεις μονόστιχες ή πολύστιχες στην αρχή και το τέλος των χειρογράφων .	
	ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ																ποιήματα και ύμνοι		
	ΑΙΩΝΕΣ		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ	Ρυθμικά χωρία Παλαιάς Διαθήκης															Ψαλμ Δαυίδ		
		Ύμνοι Καινής Διαθήκης																Ρυθμικά χωρία στολουκά	
		Αρχαϊκή Εκκλησιαστική (Επιλύχνιος ευχαριστία)																"Φώςί λαρόν	
		Κοντά-κια	Βιβλικά																Θέματα & πρόσωπα της Βίβλου
			Αγιολογικά ή πανηγυρικά																Με βίους & πράξεις των Αγίων
			Περιστασιακά																Πολέμων συμφορών
		Κανόνες	Δεσποτικοί																Ζωή Χριστού
			Θεομητορικοί																Ζωή Θεοτόκου
			Αγιολογικοί																Ζωή Αγίων Θαύματα
			Περιστασιακοί																Για γεγονότα, σεισμό, κ.λπ.
Ύμνοι λοιποί	Μικροί ύμνοι																Πολλά ονόματα, στιχηρά, καθίσματα, εξαποστειλάρια, απολυτικά. Χωρίζονται σε αυτόμελα- ιδιομελα-προσόμοια		
	Μεγαλυνάρια Μ.Σαββάτου																Εγκώμια, Επιτάφιος Θρήνος		

Σημείωση: Σε κάθε σειρά η περιοχή, με περιγραφή μεταξύ των αιώνων εκφράζεται ο κύριος όγκος της ποιητικής και υμνογραφικής παραγωγής.

Ὁ παραπάνω πίνακας παρουσιάζει, κατὰ ἓνα συστηματικὸ τρόπο, τὴ χρονολογικὴ μορφή ἐξέλιξης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποίησης. Ὁ γράφος (Γρφ. 2), ποὺ ἀκολουθεῖ, μᾶς δείχνει τὴ δομὴ (μορφολογία) σύνταξης αὐτῆς τῆς ποίησης. Ὁ γράφος 2 μᾶς παρουσιάζει ἓνα νέο εἶδος ψαλμικοῦ ὕμνου, τὸ κοντάκιο, στὴν ὕμνογραφία. Τὸ κοντάκιο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα ἀρχικὸ τροπάριο (προοίμιο) καὶ ἀπὸ 20-30 στροφές (ὠδές) ὅμοιες μεταξὺ των κατὰ τὴ μετρικὴ, οἱ ὠδές αὐτὲς λέγονται οἴκοι. Οἱ οἴκοι καταλήγουν στὸ ἴδιο πάντα ἐφύμνιο ποὺ καταλήγει καὶ τὸ προοίμιο, π.χ. τὸ κοντάκιο «*Ἡ Παρθένος σήμερον...*» καταλήγει στὸ ἐφύμνιο «*παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός*», στὸ ὁποῖο καταλήγουν καὶ οἱ 24 οἴκοι τοῦ κοντακίου.

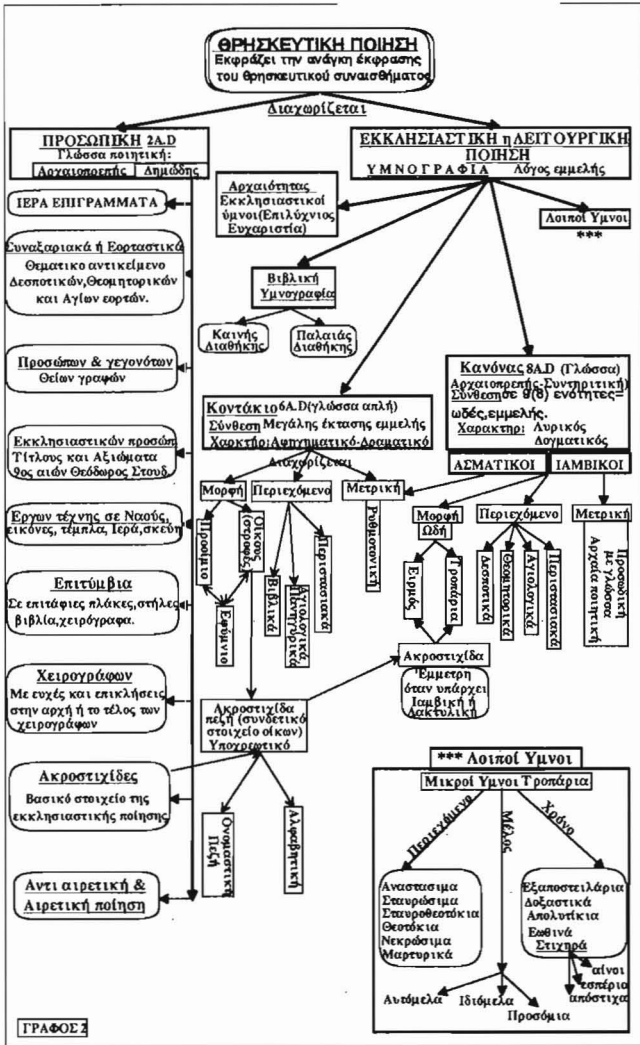
Γιὰ νὰ ἐρμηνεύσουμε ἱστορικὰ τὴν ἄλλη μεγάλη οἰκογένεια ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων, τοὺς κανόνες, θὰ ἀναφερθοῦμε σύντομα στοὺς ψαλμοὺς καὶ τὶς ὠδές.

Πρὶν τὴν ἀνάπτυξη τοῦ κοντακίου στὰ τέλη τοῦ 5ου αἰώνα ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὕμνογραφία ἔκανε χρῆση, ὅπως ἔχομε ἀναφέρει, ψαλμῶν καὶ ὠδῶν. Ἡ ὠδὴ ἦταν ἓνα ψαλλόμενο λυρικὸ ποίημα καὶ γενικότερα κάθε ἄσμα. Ὁ Μέγας Βασίλειος στὴν ὁμιλία στὸν ΚΘ' ψαλμὸ (*Migne 29,305*) μᾶς ἀναλύει τὴ διαφορὰ μεταξὺ ὠδῆς καὶ ψαλμοῦ «*Ἡ ὠδὴ λόγος εἶναι συγγενὴς πρὸς τὸν ψαλμόν, ἀλλ' ὁ μὲν ψαλμὸς λόγος ἐστὶ μουσικός, ὅταν εὐρύθμως κατὰ τοὺς ἀρμονικοὺς λόγους πρὸς τὸ ὄργανον κρούεται, ὠδὴ δὲ φωνὴ ἐμμελῆς ἀποδιδομένη ἑναρμονίως χωρὶς τῆς συνηχίσεως ὄργάνου*». Ἡ ἀνάγνωση τῶν ὠδῶν καὶ τῶν ψαλμῶν γινόταν ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες στηριζομένη στὴ «*Στιχολογία τῶν ἑννέα ὠδῶν*» καὶ τοῦ Ψαλτηριοῦ, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (Ἐφεσ. ε', 19, Κολοσσ. γ', 16) «*Πληροῦσθε ἐν Πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ὠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ*». Οἱ κανόνες ἄρχισαν νὰ δημιουργοῦνται ἀπὸ τὸν 7ο αἰώνα, ὅταν διάφοροι ἐκκλησιαστικοὶ ποιητὲς συνέθεταν κατὰ τὸ θέμα τῆς κάθε ὠδῆς, ψάλλοντας ὡς ἐφύμνιο στίχους τῆς ἀντίστοιχης ὠδῆς. Οἱ ποιητικὲς αὐτὲς συνθέσεις, ἐπειδὴ εἶχαν νόημα «*εἰργμένον*» ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη ὠδὴ ὀνομάσθησαν «*εἰρμοὶ*». Γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ ἡ μονότονη ἐπανάληψη σὲ κάθε στίχο τοῦ εἰρμοῦ, ἐμπνεύστηκαν ἀπὸ τὸν 8ο αἰώνα καὶ ἄλλα τροπάρια κατὰ τὸ μέλος τοῦ εἰρμοῦ δημιουργώντας τοὺς κανόνες τῶν ὠδῶν (Γραφ. 2). Ἀνάλογα τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῶν τυπικῶν τῶν στίχων τῶν ὠδῶν κατασκευάσθησαν κανόνες διώδιοι, τριώδιοι, τετραώδιοι καὶ ἑνεαώδιοι [22].

Πιστεύουμε ὅτι ὁ γράφος 2 αὐτῆς τῆς σελίδας, μὲ τίτλο μορφολογία τῶν ὕμνων, βοηθᾷ τὴ συστηματικὴ ἀναπαράσταση τῆς δομῆς τῶν

διασυνδέσεων (σχέσεων) και των μερών που αποτελούν την θρησκευτική ποίηση [4]. Αυτή ή μορφή παράστασης βοηθά στην έποπτεία για την καλύτερη κατανόηση του θέματος της θρησκευτικής ποίησης. Από την παράσταση αυτή μπορούμε να κατανοήσουμε ένα άλλο μεγάλο κλάδο της Πρακτικής Θεολογίας, τη Λειτουργική και ειδικά τη διασύνδεση των διαφόρων ύμνων και δεήσεων, για την κατανόηση της ακολουθίας [17].

1.2.3 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΥΜΝΩΝ

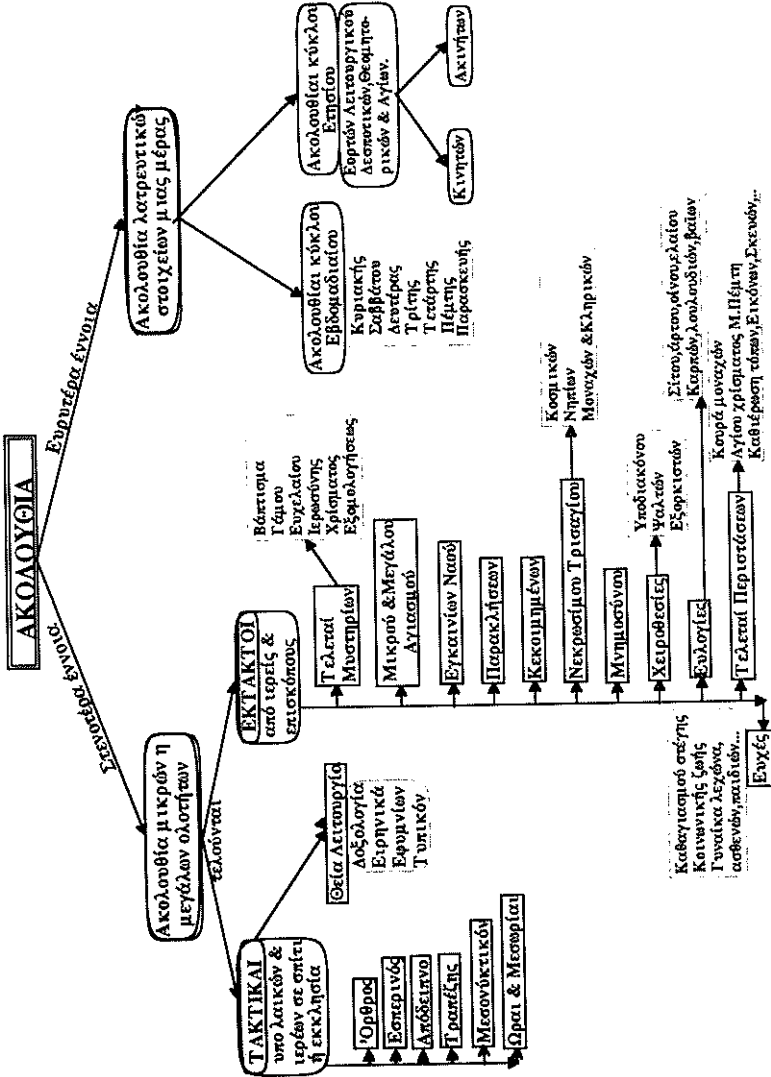
1.2.4. Ἀκολουθία.

Ἡ λέξη ἀκολουθία χρησιμοποιεῖται στὸν Ὁρθόδοξο χῶρο, γιὰ νὰ δηλωθοῦν αὐτοτελεῖς λατρευτικὲς ὁλότητες ἢ συμπλέγματα. Ἡ ἀκολουθία χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ δηλωθεῖ τὸ σύνολο τῶν λατρευτικῶν στοιχείων μιᾶς ὀρισμένης μέρας ἢ ἑορτῆς ἢ γεγονότος. Ἡ ἀκολουθία ἀποτελεῖται ἀπὸ συμπλέγματα προσευχῶν, ψαλμῶν, δεήσεων, ἐντεύξεων, ἀναγνωσμάτων, πνευματικῶν ὠδῶν καὶ ὕμνων τῆς χάριτος γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ ἁγιασμὸ τῶν πιστῶν [17].

Ἀπὸ τὸν πέμπτον αἰῶνα ξεκινᾷ ἡ διαμόρφωση τῶν ἀκολουθιῶν, παράλληλα μὲ τὶς Δεσποτικὲς καὶ Θεομητορικὲς ἑορτές.

Στὸ γράφημα (Γρφ. 3) ποὺ ἀκολουθεῖ γίνεται προσπάθεια ὀργάνωσης καὶ συστηματικῆς καταγραφῆς, ὄλων τῶν διαφόρων εἰδῶν ἀκολουθιῶν, ποὺ τελοῦνται στὸν Ὁρθόδοξο χῶρο. Ὁ γράφος αὐτὸς συνδέει καὶ τὰ λειτουργικὰ βιβλία ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὴ διάρθρωση τῆς κάθε ἀκολουθίας. Ὁ πίνακας ποὺ παραθέτουμε ἀμέσως δεῖχνει τὴ χρήση κάθε λειτουργικοῦ βιβλίου στὴν ὀργάνωση τῶν ἀκολουθιῶν, μέσα στὸν ἐτήσιο κύκλο [17].

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ		
ΒΙΒΛΙΟ	ΘΕΜΑ-ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	ΠΕΡΙΟΔΟΣ
Εὐαγγέλιο Ἀπόστολος	Λόγοι Ἰησοῦ καὶ Ἀποστόλων	Αναγιγνώσκεται Κυριακὰς καὶ εορτὰς σε ὅλο το ἔτος
Ευχολόγιο	Ευχές ἐσπερινοῦ, ὄρθρου, ἁγιασμοῦ & ἀκολουθίας Μυστηρίων...	Για ὅλο το ἔτος
Τριῶδιο	Ἐρά ἀκολουθία τῶν κινητῶν εορτῶν	Ἀπὸ Κυριακῆς Τελώνου ἕως Μ.Σάββατο
Πεντηκοστάριο	Ἐρά ἀκολουθία τῶν κινητῶν εορτῶν	Ἀπὸ Κυριακῆς Πάσχα ἕως Ἁγίων Πάντων
Μηναῖο	Ἀσματικὲς ἀκολουθίες κινητῶν εορτῶν	Για ὅλο το ἔτος ἀνά μῆνα & μέρα με ἀρχὴ τὸν Σεπτέμβριο
Παρακλητικὴ (Οκτώηχος)	Τροπάρια κάθε εβδομάδας κατὰ τοὺς οκτῶ ἤχους	Για ὅλο το ἔτος
Ὁρολόγιο	Ἀκολουθία ὠρῶν 1ης, 3ης, 6ης, 9ης	Για ὅλο το ἔτος
Ψαλτήριο	Ψαλμοὶ Δαυὶδ σε 20 καθίσματα	Για ὅλο το ἔτος
Τυπικό	Σειρά & τάξη τῆς ὑμνολογίας	Για ὅλο το ἔτος

1.3 Πίνακες θρησκευτικής ποίησης από τόν 1ο έως και τόν 5ο αιώνα.

ΚΩΔ.	ΟΝΟΜΑ	ΙΔΙΟ-ΤΗΤΑ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΙΩΝ	ΘΕΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ - ΠΕΡΙΛΗΨΗ
	ΑΒΙΤΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ ΠΟΙΗΤΗΣ	ΒΙΕΝΝΗΣ	5	Έγραψε ομιλίες και ποιήματα PL 59,191
T2035	ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ	ΕΚΚΛΗΣ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ	4	"Περί ψαλμών εις Μαρκελλίνον" Νόθα:Λειτουργία στην Συριακή
	ΑΘΗΝΑΪΣ η ΕΥΔΟΚΙΑ	ΑΥΤΟΚΡ ΠΟΙΗΤΡΙΑ	ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ	5	Αγ.Κυπριανό,δακτλ.εξάμετρο Λεξ.Σουΐδα"φιλοσπής" Ηρωική προσωπική ποίηση
	ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ ΥΜΝΟΓΡ	ΣΕΒΑΣΤΕΙΑ ΚΑΠΑΔΟΚΙΑ	3	Ψαλμωδός αναφορά Διονύσου Αλεξανδρείας T2952, "Επιύχυνος ευχαριστία" T2040
	ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΙΕΡΟΣ ΣΥΓΚΛΙΤΙ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ	4	Κατά Νεστοριανών & Ευτυχιανών ύμνος"Ο μονογενής", 4 ύμνοι σε Ιαμβικό δίμετρο, "Άμβροσιανός ύμνος"
T2112	ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ ΙΚΟΝΙΟΥ	ΥΜΝΟΛΟ	ΚΑΠΑΔΟΚΙΑ	4	Υμνολόγος κατά Αρείου, το έργο του δεν διεσώθει
	ΑΝΑΤΟΛΙΟΣ	ΠΑΤΡΙΑΡ	ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ	5	Αναστάσιμοι ύμνοι,"Ανατολικά" κατά τον όρθρο Μ.Σαββάτου
M5068	ΑΝΑΤΟΛΙΟΣ Ο ΙΕΡΟΤΑΤΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΛΑΟΔΙΚΕΙΑΣ	3	Ποιητής και τροπάρια δια Πάσχα, T2018 Migne.σελ728
	ΑΝΘΙΜΟΣ & ΤΙΜΟΚΛΗΣ	ΠΡΕΣΒΥ ΥΜΝΩΔ	ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ	5	Ποιητής τροπαρίων Migne114° σελ. 1380,Migne136° σελ. 73
	ΑΠΟΛΛΙΝΑΡΙΟΣ Ο ΝΕΩΤΕΡΟΣ	ΑΙΡΕΤΙΚΟ ΠΟΙΗΤΗ	ΛΑΟΔΙΚΕΙΑ ΣΥΡΙΑ	4	"Ψαλτήριον καινόν", Τραγωδίας & Λυρικά ποιήματα, Migne33° σελ.1313-1537
	ΑΡΕΙΟΣ ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ	4	Άσματα οδοιπορικά και ναυτικά, F.G.Φιλοστόργιος"επιμύλια", "Έμμετρα τινά μελύδρια"για την εργασία.
	ΑΡΜΟΝΙΟΣ μαθητής Βαρδεσάνη	ΓΝΩΣΤΙΚ ΥΜΝΟΓΡ	ΣΥΡΙΑ	3	Ύμνος στο σύστημα των γνωστικών, 150ψαλμοί ,Migne67° σελ 1089 ,Migne83° σελ372
	ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΙΠΠΩΝΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΙΠΠΩΝΑ ΝΟΥΜΗΔΙΑΣ	4	Μελωδός κατά Μανιχαίων, "De musica" περί ρυθμού μέτρου & στίχου.
	ΑΥΞΕΝΤΙΟΣ	ΜΟΝΑΧΟ	ΒΙΘΥΝΙΑ	5	Ψυχρωστήρια τροπάρια,δίδασκε ύμνους με σεμνή φωνή όπως: "Δημιουργέ πάντων είπας" εφύμνιο"Σώτερ ευχαριστούμεν Σοι" "Πτωχός και πένης υμνούμεν Σε, Κύριε" εφύμνιο"Δόξα τώ Πατρί", "Στρατιά εν ουρανό υμνον αναπέμπουσιν.."εφύμνιο"Άγιος άγιος ..
	ΒΑΡΔΕΣΑΝΟΣ	ΓΝΩΣΤΙΚ ΠΟΙΗΤΗΣ	ΣΥΡΙΑ	2	Ύμνος με σύστημα Γνωστικών. Εφραίμ ο Σύρος διέσωσε 5 απο 150 ψαλμούς
	ΒΑΡΣΟΥΜΑΣ ΝΕΣΤΟΡΙΑΝΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΝΙΣΙΒΕΩΣ	5	Λόγους 6 ύμνους και λειτουργία
	ΒΑΣΙΛΕΙΔΗΣ ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ	ΓΝΩΣΤΙΚ ΠΟΙΗΤΗΣ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑ	2	Έγραψε μεγάλο αριθμό Ψαλμών που απολέσθησαν

ΚΩΔ.	ΟΝΟΜΑ	ΙΔΙΟ-ΤΗΤΑ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΙ ΩΝ	ΘΕΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ - ΠΕΡΙΛΗΨΗ
T2115	ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΣ	ΜΑΡΤΥΣ	ΡΩΜΗ	3	Άσματα κατά αιρετικών παρά Ευσεβίου TL.G2018. Δισώθηκαν 3 ύμνοι "περί ενότητος Πατρός & Υιού", "Ενανθρωπίσεως του Χριστού", "Απολυτρώσεως..."
	ΙΣΑΑΚ	ΠΟΙΗΤΗΣ	ΑΜΙΔΗΣ ΣΥΡΙΑΣ	5	Ποιήματα σε Ρώμη, Κων/πολη, και στο σεισμό Αντιοχείας
	ΙΣΑΑΚ Ο ΜΟΝΟΦΥΣΙΤΗΣ	ΠΟΙΗΤΗΣ	ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ ΣΥΡΙΑΣ	5	Συντάκτης άνω των 200 ποιημάτων
M5218	ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΗΣ	ΜΕΛΩΔΟ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ	5	Ποιητής Μελωδός
T2062	ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ	ΠΑΤΡΙΑΡ	ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ	4	Υμνογράφος, Ευχές & Λειτουργία, Εγκώμια σε Μάρτυρας, Αποστόλους, Πατριάρχας, 1447 Λόγοι, 249 Επιστολές
T2062	ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΟΝΟΦΥΣΙΤΗΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΤΕΛΛΑ ΣΥΡΙΑΣ	5-6	Σύλλογή κανόνων Θείας Ευχαριστίας
	ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΝΗΣΤΕΥΤΗΣ	ΠΑΤΡΙΑΡ	ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ ΣΥΡΙΑΣ	5	"Κανονικά" συλλογή εκκλησιαστικών κανόνων
	ΚΥΡΙΑΚΟΣ Ο ΑΝΑΧΩΡΙΤΗΣ	ΜΟΝΑΧΟ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΟΣ	5	5 Ύμνοι στο Λάζαρο
T2110	ΚΥΡΙΛΛΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ	4	Υμνολόγος βιβλίο "Κατηχήσεις"
T4090	ΚΥΡΙΛΛΟΣ	ΑΡΧΙΕΠΙΣ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ	5	Κατά Νεστοριανών & Ευτυχιανών ύμνοι "Ο μονογενής Υιός"
T4090	ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ	5	"Τριαδικό υμνολόγιο" Θεοτόκου, ύμνους Μ. Παρασκευής
	ΚΥΡΟΣ ΦΛΑΒΙΟΣ ΠΑΝΟΠΟΛΙΤΗΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ ΠΟΙΗΤΗΣ	ΚΟΤΥΤΑΙΟΥ ΦΡΥΓΙΑΣ	5	Ακολουθία αγιασμών Θεοφανείων, στοίχους μετά ευχών. Ιάμβ.
T2959	ΜΕΘΟΔΙΟΣ ΠΑΤΑΡΩΝ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΛΥΚΙΑ ΤΥΡΟ	3	Ύμνους κατά αιρετικών, ύμνοι 9 παθόντων, ύμνους στο Χριστό
	ΜΕΛΙΤΩΝ	ΕΠΙΣΚΟΠ ΠΟΙΗΤΗΣ	ΣΑΡΔΕΩΝ	2	Ύμνοι κατά το Πάσχα αμφιλεγόμενοι
	ΝΑΡΣΑΪ Ο ΛΕΠΡΟΣ ΝΕΣΤΟΡ.	ΠΟΙΗΤΗΣ	ΣΥΡΟΣ	5	360 έμμετρους λόγους & ύμνους Ακολουθία Βαπτίσματος & Θ. Λειτουργίας.
T4079	ΝΕΙΛΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ ΣΙΝΑ	ΜΕΛΩΔΟ	ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΩΣ	5	Ποιητής και μελωδός στίχων
	ΝΕΠΩΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΠΕΝΤΑΠΟΛΕΩΣ	3	Κατά ύμνων αιρετικών
	ΝΕΣΤΟΡΙΟΣ ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ	ΥΜΝΟΓΡ	ΓΕΡΜΑΝΙΚΙΑ ΚΙΛΙΚΙΑΣ	4-5	Δισώθηκαν αποσπάσματα "Λειτουργία"
	ΝΟΝΟΣ	ΠΟΙΗΤΗΣ	ΠΑΝΟΠΟΛΗ ΘΗΒΑΪΔΑΣ	5	"Διονυσιακά" σε στίχους εξάμετρους Migne 43,749
	ΟΡΙΕΝΤΙΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ ΠΟΙΗΤΗΣ	ΑΚΟΥΪΤΑΝΙΑ	5	Άσμα περί προνοίας σε δύο βιβλία PL160,555 "Commonitorium"
	ΟΥΑΛΕΝΤΙΑΝΟΣ ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ	ΥΜΝΟΓΡ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑ ΑΙΓΥΠΤΟΣ	4	Έγραψε ύμνους και ευαγγέλιο δισώθηκαν αποσπάσματα
	ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ ΕΛΕΝΟΥΠΟΛΕΩΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΒΙΘΥΝΙΑ-ΓΑΛΛΙΑ	4-5	Εποίησε ύμνους εκκλησιαστικούς
	ΠΑΥΛΙΝΟΣ	ΠΟΙΗΤΗΣ	ΜΠΟΡΝΤΟ Ν.ΓΑΛΛΙΑΣ	5	Ποίημα με 616 εξάμετρους στίχους "Eucharisticos Deo"
	ΠΑΥΛΟΣ Ο ΣΑΜΩΣΑΤΕΥΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ	3	Γυναικείας ψαλμούς εις Εκκλησία (Παυλικιανός αιρετ
T1622	ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΣΜΥΡΝΗ	2	Μελωδός αναφέρεται απο Τερτυλιανό, Ιερώνυμο, Ευσέβιο

ΚΩΔ.	ΟΝΟΜΑ	ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΙΩΝ	ΘΕΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ - ΠΕΡΙΛΗΨΗ
T2040	ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΚΑΠΑΔΟΚΙΑ ΚΑΙΣΑ	4	Ευχαι ωρών μεσονυκτίου, Μεταλήψεως, Ευχελαίου Λειτουργία με ευχάς της Θ. Ευχαριστίας ..
T0572	ΓΑΙΟΣ Ο ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ	ΠΑΠΑΣ	ΡΩΜΗΣ	3	"Η Θεότης του Ιησού" αναφορά Ευσεβίου T2018
	ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ Α'	ΠΑΤΡΙΑΡ	ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ.	5	Δογματικό ποίημα κατά αναθεματισμών "Πρός Παρθένιον" Migne85,1113
T2063	ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΝΕΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑ	3	"Ύμνους "Δόξα Θεού" αναφορά Γρηγορίου Νύσσης T2017
T2022	ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Α' ο ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ ΠΑΤΡΙΑΡ	ΝΑΖΙΑΝΖΟΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ	4	Ποιήματα Ιστορικά,Δογματικά, με μέτρα κλασσικά:"Τα απόρητα", "εσπερινός ύμνος",κανών κατα αρετικών, "εις τον εαυτού βλον". 408ποιήματα17.000στίχων, ένα δράμα"ο Χριστός πάσχων".
T2017	ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΝΥΣΣΗΣ ΚΑΠΑΔΟΚΙΑ	4	Μακράς και εκτενείς προσευχάς
T2102	ΔΙΔΥΜΟΣ ο ΑΛΕΞ ΤΥΦΛΟΣ	ΜΕΛΩΔΟ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ	4	Υμνολόγος περ"Αγίας Τριάδας"
	ΔΙΔΥΜΟΣ ο ΑΛΕΞ	ΜΕΛΩΔΟ ΓΡΑΜΜ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ	1	Υπόμνημα εις πάντας τους ποιητάς "Περὶ λυρικών ποιητών"
T4134	ΔΙΟΔΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΥΣ	ΕΠΙΣΚΟ	ΤΑΡΣΟΥ ΚΙΛΙΚΙΑΣ	4	Μελωδός
T1329	ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΑΡΕΟΠΛΑΓΙΤΗΣ	ΜΕΛΩΔ.	ΑΘΗΝΑ	1	Άσματα Θεοτόκου
T2021	ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ Ο ΚΥΠΡΟΥ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ	4	Υμνουργός"Περὶ μέτρων και σταθμών" στη γραφή &ποίηση Migne 43,237
T1447	ΕΡΗΝΑΙΟΣ Ο ΘΕΣΠΕΣΙΟΣ	ΜΑΡΤΥΣ	ΑΘΗΝΑΙΟΣ	2	Υμνολόγος ανφέρεται απο Ιερώνυμο M5109 &ΕυσέβιοT2018
	ΕΥΑΡΓΓΙΟΣ Ο ΠΟΝΤΙΟΣ	ΠΟΙΗΤΗΣ	ΙΒΗΡΑ ΠΟΝΤΟΥ	4	Ποιητικά αποφθέγματα σε 137 μοναχούς, 5 στην Παρθένο
T2018	ΕΥΣΕΒΙΟΣ Ο ΠΑΜΦΙΛΟΥ	ΥΜΝΟΓΡ ΙΣΤΟΡΙΚ	ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ ΠΑΛΛΙΣΤΙΝΗΣ	4	Ιστορική καταγραφή υμνογράφων
T1346	ΕΦΡΑΙΜ	ΕΠΙΣΚΟ	ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ ΣΥΡΙΑ	6	Ύμνους ορθόδοξους ψαλόμενοι κατα σύστημα Γνωστικών
	ΕΦΡΑΙΜ Ο ΣΥΡΟΣ	ΥΜΝΟΥΡ	ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ ΝΙΣΙΒΕΙ	4	"Ύμνους καταπολέμησης αρετικών τέτρα-πέντα-έξα-έπτα-σύλλαβους, 12000ωδάς,ομιλίας σε έμμετρο λόγο
T4089	ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΣ Ο ΚΥΡΟΥ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ ΣΥΡΙΑ	5	179 Επιστολάς & τροπάρεια στους Αγίους
	ΙΑΚΩΒΟΣ	ΠΟΙΗΤΗΣ	SARUG ΣΥΡΙΑΣ	5	300 ύμνοι με πρότυπα τον μοναχικό βλο της Συρίας
T1443	ΙΓΝΑΤΙΟΣ Ο ΘΕΟΦΟΡΟΣ	ΥΜΝΟΥΡ	ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ ΙΟΥΔΑ	1	Εφήρμοσε την αντίφωνο χορωδία
	ΙΕΡΘΕΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΑΘΗΝΑΙ	1	Εν τή κοίμηση της Θεοτόκου
M5109	ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΣΤΡΙΔΩΝΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΔΑΛΜΑΤΙΑΣ ΣΤΙΔΩΝΙ	4	Μελωδός & Ύμνογράφος "Βουλγάτα"(μετφ.Αγ.Γραφής)
	ΙΛΑΡΙΟΣ Ο ΠΙΚΤΩΝΩΝ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΠΟΛΤΕΙΡΩΝ ΓΑΛΛΙΑΣ	4	Μελωδός Δυτικής Εκκλησίας, Liber Hymnorum 3 ύμνοι διεσώθησαν στην Λατινική
T0645	ΙΟΥΣΤΙΝΟΣ ΜΑΡΤΥΣ	ΦΙΛΟΣΟΦ	ΦΛΑΒΙΑ ΝΕΑΠΟΛΗ	2	"Ο Ψάλλτης"TLG4040, Σύνομης ύμνων "Απολογία"

ΚΩΔ.	ΟΝΟΜΑ	ΙΔΙΟ-ΤΗΤΑ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΙ ΩΝ	ΘΕΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ - ΠΕΡΙΛΗΨΗ
T4036	ΠΡΟΚΛΟΣ	ΑΡΧΙΕΠΙΣ	ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΩΣ	5	Άσματα και ο τρισάγιος ύμνος
	ΠΡΟΥΔΕΝΤΙΟΣ Ο ΛΑΤΙΝΟΣ	ΠΟΙΗΤΗΣ	ΣΑΡΑΓΟΣΣΑ	4	Ποήματα Λυρικά & Διδακτικά. Υμνάριον με 12 ύμνους, "Peristerphanon" 3500 στίχους, "Apotheosis" 1084 εξάμετρα, Hamartigenia" 63 τριμετ, 966 εξάμ.
	ΡΟΥΦΙΝΟΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ	ΜΟΥΣΙΚΟ	ΑΚΥΛΗΙΑ ΙΤΑΛΙΑΣ	4	Μεταφραστής ύμνων και έργων σε Λατινικά
	ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ	ΜΕΛΩΔΟ	ΕΜΕΣΑ ΣΥΡΙΑΣ	6	Ύμνους σε Δεσποτικές, Θεομητορικές, Αγίων εορτάς, 1000 κοντάκια & οίκους
	ΣΕΔΟΥΪΙΟΣ Ο ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΣ	ΠΡΕΣΒΥΤ ΠΟΙΗΤΗΣ	ΙΤΑΛΙΑ	5	Pashale Carmen σε εξάμετρα Αμβροσιανός ύμνος, "Solisortus cardine"
	ΣΕΡΑΠΙΩΝ	ΕΠΙΣΚΟΠ ΠΟΙΗΤΗΣ	ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ	3	Ποήμα στον Ευσέβιο Migne 5, 1373, "Περί του λεγομένου κατά Πέτρον Ευαγγελίου"
	ΣΕΡΑΠΙΩΝ Ο ΘΜΟΥΕΩΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ ΥΜΝΟΓΡ.	ΘΜΟΥΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ	4	Ευχολόγιο με 30 ευχές στη Λειτουργία, 7 στο Βάπτισμα, 1 στο Ευχέλαιο, 1 στη Νεκρώσιμο
	ΣΙΔΟΝΙΟΣ Ο ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΣ	ΠΟΙΗΤΗΣ	ΛΥΩΝ	5	Έγραψε 24 Ωδές πανηγυρικούς, εγκώμια & επιγράμματα
M5323	ΣΥΜΕΩΝ ΘΑΥΜΑ ΣΤΟΡΕΙΤΗΣ	ΥΝΜΟΥΡ	ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ	6	Ευχάς, τροπάρια, "της γής συνταρασσομένης"
T2006	ΣΥΝΕΣΙΟΣ Ο ΚΥΡΗΝΑΙΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΟΣ	4-5	155 Επιστολάς & 10 λυρικούς ύμνους
	ΣΩΤΑΔΗΣ Ο ΚΡΗΣ	ΑΙΡΕΤΙΚΟ	ΚΡΗΤΗ	4	Εις αλεξάνδρεια έγραψε ύμνον αρειανιζόντων "Θάλεια"
	ΦΑΒΙΟΣ ΜΑΡΙΟΣ ΒΙΚΤΩΡΙΝΟΣ	ΕΠΙΣΚΟΠ	ΠΕΤΑΒΙΩΝ	4	Υμνολόγος κατά αιρετικών
T2042	ΩΡΙΓΕΝΗΣ Ο ΧΑΛΚΕΝΤΕΡΟΣ	ΦΙΛΟΣΟΦ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ	2-3	Μελωδός πολυγραφότατος

1.3.1 Συμπεράσματα.

Σ' αυτή την κλειδα των ύμνογράφων και ποιητών, που παρουσιάσθηκε, γίνεται προσπάθεια να δοθούν συμπυκνωμένα πληροφορίες χρηστικές, ως προς το περιεχόμενο των καταλογογραφημένων συγγραφέων της. Σεμνυνόμαστε να είναι πλήρης ή παρουσίαση των εκκλησιαστικών ύμνογράφων και ποιητών.

Ο πίνακας των ύμνων της θεματογραφίας των αντίστοιχων ύμνογράφων και ποιητών που παρουσιάσαμε δεν είναι μια οντότητα αυτοτελής, αλλά ένα μέρος του μυστικού σώματος του Χριστού, όπως διδάσκει ο Άποστολος Παύλος. Όταν η Έκκλησία ψάλλει, ο ύμνος της, αν και προέρχεται από την πέννα ενός μελωδού της, είναι λόγος του όλου

σώματος του Χριστού. Για τον λόγο αυτόν οι ὕμνοι περιέχουν μιὰ δύναμη καὶ ποιότητα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ σὰν ἐπίτευγμα ἐνὸς μόνο ἀνθρώπου. Ὑπερβαίνει τὴ δυνατότητα καὶ τὴν εὐγένεια μίας ἀτομικῆς ποιητικῆς ἰδιοσυγκρασίας, εἶναι κατόρθωμα ποὺ ἐρμηνεύεται ἐκκλησιολογικά [14].

1.4. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Τρεμπέλα Π., *Ἐκλογή ἐλληνικῆς ὀρθοδόξου ὕμνογραφίας*, ἐκδ. β', ΣΩΤΗΡ, 1978.
2. Τωμαδάκη Ν., *Σύλλαβος Βυζαντινῶν μελετῶν*, τόμ. Α', Β', Ἀθήνα 1961.
3. *TLG*, Oxford University Press ISBN0-19-503720-0 1987.
4. Δετοράκη Θ., *Βυζαντινὴ Θρησκευτικὴ ποίηση καὶ Ὑμνογραφία*, Ρέθυμνο 1992.
5. *Migne P.*, *Patrologia graeca*, τόμ. 163, Berlin 1956.
6. 1ος τόμος Πατρολογίας *J. P. Migne* ΚΕ.Π.Ε, Ἀθήνα 1987.
7. *Συναγωγή Πατέρων Β. Δεντάκη*, Ἐκδόσ. Γρηγοριάδη, Ἀθήνα 1968.
8. *Ταμείον τῆς Πατρολογίας* Δωροθέου Σχολαρίου, τόμ. Α', Β', Γ', ἐκδ. Ἀθήναι 1887.
9. *Κλείς Πατρολογίας καὶ Βυζαντινῶν συγγραφέων* Δωροθέου Σχολαρίου, ἐκδ. β', Ἀθήνα 1980.
10. *Émile Legrand*, *Bibliographie Hellenique*, Paris 1885.
11. Ἀλυγιζάκη Α., *Ἡ βασιλικὴ Ὑμνογραφία* (ζ'-ι' αἰ.), Θεσσαλονίκη 1993.
12. Βέλλα Β., *Ἐκ τῶν χειρογράφων τῆς Ν. Θαλάσσης*, Ἀθήνα 1965.
13. Παπαδοπούλου Γ., *Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς*, Ἀθήνα 1977.
14. Μητσάκη Κ., *Βυζαντινὴ Ὑμνογραφία 1*, Θεσσαλονίκη 1971.
15. Φυτράκη Α., *Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν ποίησις κατὰ τὰς κυριώτερας αὐτῆς φάσεις*, Ἀθήναι 1957.
16. Εὐστρατιάδου Σ., *Ποιηταὶ καὶ ὕμνογράφοι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Ἱερουσαλήμ 1940.
17. Μαρτίνου Α., *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τόμ. 12, Ἀθήνα 1967.
18. Szoverffy J., *A. guid to Byzantine Hymnography*, τόμ. Α', Β', Brookline 1978-79.
19. Follieri E., «The Initia Hymnorum Ecclesiae Graecae: Bibliographical Supplement», *Studies in Eastern Chant* 2, 1971.
20. Follieri E., *The Initia Hymnorum Ecclesiae Graecae* vols 5, Vaticano 1960-66.
21. Χρήστου Π., *Ἡ ὕμνογραφία τῆς ἀρχαϊκῆς ἐκκλησίας*, Ἀθήναι 1959, 34.
22. Ναουμίδη Μ., «Παράρτημα: περὶ τῶν ὄρων κανῶν, ὠδή, εἰρμός», *ΕΕΒΣ* 32, 1963.
23. *Database III plus Aston-Tate*, Ca 1992.
24. *Lotus Smart Suite for windows*, Ca 1993